

Merima Čamo

DILEME OKO POLITIKE¹

POLITICAL DILEMMAS

Sažetak

Tekst je prikaz knjige Nermine Šaćić „Izvan politike“.

Summary

The text is a review of the book entitled „Beyond Politics“ by Nermina Šaćić.

Unazad nekoliko godina na bosanskohercegovačkoj znanstvenoj sceni pojavljuje se niz značajnih politoloških studija koje svojim sadržajem ukazuju na *sveprisutnost 'političkog mimikrizma'*, zastupljenog u gotovo svim sferama političkog djelovanja. Razotkriti pravu prirodu (ne)političke zbilje u društvu koje je više od decenije „opterećeno“ prefiksom *tranzicijsko* predstavlja veliki znanstveni izazov jer se u metodološki slijed neizbježno zapliće do tada zatomljena građanska savjest. Naime, prije nego što se personificira u *lik i djelo*, odnosno u *teoretičara i ozbiljnu analizu*, građanska *osviještenost* o pitanju aktuelnih političkih dešavanja *frustrirana* je nametnutim i poželjnim *apolitizmom*. Ravnodušnost glasača, koju prati „građansko statiranje“, postala je u *postizbornom periodu* obrazac političkog života koji predstavnicima političkih

¹ Prikaz knjige doc. dr. Nermine Šaćić *Izvan politike*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2007, str. 289

elita omogućava realiziranje kako vlastitih tako i (usko)stranačkih ciljeva, dok se interes i nadanja *onih/ostalih*, predizborno bitnih, nastoje (o)držati „izvan politike“.

Jedna od novoizšli studija koja uspješno problematizira *ovu trajnu, veoma kompliciranu relaciju politikantstva*, nosi naziv *Izvan politike*, autorice *Nermine Šaćić*. Znanstvena pažnja u ovoj knjizi usmjerena je na istraživanje političke stvarnosti/prakse u post-dejtonskoj Bosni i Hercegovini kroz optiku interaktivnog *političkog* trijumvirata: *konflikta, pluralizma i komunikacije*. Naravno, elaboracija spomenutih (*prima*)*kategorija* prožima cjelokupni društveno-politički realitet u kojem se njihova *politizacija* („*popolitičenje*“, *politička datost*) dovodi u vezu s *različitim/uzročnim* oblicima *društvenog djelovanja i društvenog života*.

Pojam konflikta u svojoj teorijskoj i kolokvijalnoj upotrebi ima široko interdisciplinarno značenje. U dostupnoj literaturi konflikt se *većinom* tretira kao specifična vrsta društvenog i političkog odnosa koji nastaje zbog neusklađenih interesa (ideja, ponašanja...) dviju ili više individua ili grupa. *Odnos* „prelazi“ u *proces*, koji se objašnjava nizom *semantema* – sukob (*nenasilan i nasilan*), oprečnost, proturječnost, borba, spor, rat itd. Ta *multidimenzionalnost* konflikta bila je polazna osnova za njegovu opsežniju analizu koju je autorica s pravom postavila u ravan *antropologizma*. Ovaj fenomen „rašćlanjuje“ se nizom preciznih definicija, razjašnjava u okviru različitih teorijskih diskursa, dok se poseban akcent stavlja na *njegovu retrospekciju*, tačnije na prepoznavanje i utvrđivanje *elemenata* latentnog konflikta koji su se, uslijed diferentnih utjecaja (unutarnjih i vanjskih), *postepeno* formirali i „kalemili na rubovima“ historijskih mijena karakterističnih za razvoj bosanskohercegovačkog društva. U tom smislu uočljivo je nastojanje da se objasni *dinamika konflikta*, čiji tok istodobno sažima *stanje mirovanja* (što podrazumijeva ili proces stvaranja uvjeta za sociopolitičku konfrontaciju ili prešutno prihvaćanje očigledne „konfliktne situacije“), *potencijal* i *eskalaciju*. Koja će od ova tri momenta u objektivnoj stvarnosti odnijeti prevagu ovisi, prije svega, o interesnoj sferi *političkog establishmenta*, to jest o *političkoj preferenciji*, koja može imati etnička, religijska, nacionalna, kulturološka i druga obilježja. Ta obilježja, bar kada je u pitanju politizacija konflikta, u doticaju s

primordijalnim *reaktivom* – *etnosom*, doživljavaju svoju preobrazbu, sintetiziraju se i prerastaju u složenije kategorije, nominirane kao etnički konflikt, etnopolitički konflikt, etnostranački konflikt, religijski (etničko-vjerski) konflikt, nacionalni (etničko-nacionalni) konflikt itd.

Društvena *egzistencija* bosanskohercegovačkih konflikata, koji su etnicizirani, destruktivni, intenzivni, te u stanju stalne negacije „druge strane“, zasnovana je na takozvanom *političkom paradoksu*, jer tendencija poslijeratnog bosanskohercegovačkog društva u domenu političkog ustrojstva bila je (i ostala) usmjerena na stvaranje *stabilnog* „pluralističkog režima naklonjenog demokratskim načelima“. Upravo, primijenjeni pluralistički principi unutar društvene zajednice uspostavljaju „uvjete optiranja bez kojih konflikti nisu mogući“. *Optiranje* predstavlja „izbor među različitim mogućnostima opredjeljivanja na osnovu garantirane slobode subjekata, a u okviru pravila uređenih u samoj političkoj strukturi zajednice“. Shodno tome, potrebno je naglasiti da dosadašnja teorijska istraživanja u oblasti *politologije* konflikta pokazuju da su „pitanja nacionalnog i etničkog zapravo *imperativ konfliktnog* u Bosni i Hercegovini, te da je višestranački pluralizam zapravo etnostranački pluralizam, koji nije ništa drugo nego lažni pluralitet“. U postdejtonskoj Bosni i Hercegovini „figuriraju politički konflikti koji se odnose na karakter rata u Bosni i Hercegovini, uzroke raspada SFRJ, kao i položaj etničkih grupa u bivšem sistemu“.

Poznato je da komunikacijski odnosi određuju „sudbinu demokratije, a time i sudbinu cijelog društva“. *Javnost rada* „političkog vrha“ i dostupnost informacija o procesima donošenja odluka i njihovog (ne)realiziranja primarna je pretpostavka demokratije. Međutim, sintagma *javnost rada* u bosanskohercegovačkom komunikacijskom/medijskom prostoru konstantno se sučeljava/sukobi sa sintagmom *tajnost rada*. Za (mas)medijsku pozornicu (posebno javne servise) svojstvene su strategije političke teatralizacije, ranije interpretirani „frizirani“ monolozi stranačkih predstavnika (*u monoetničkom smislu*), te proračunate iluzije političke stvarnosti koja nudi privid izvrsne komunikacije između političara i društva (građanstva), dok se iza kulisa odigrava „prava drama“ *infantilne regresije* u kojoj se građani pod utjecajem medijske

propagande onesposobljavaju za zrelo kritičko rasuđivanje i tako prihvaćaju matrice političkog ponašanja, odnosno *participiraju pseudodemokratiju*, ostajući izvan politike, u kojoj su trebali biti *glavni akteri*. U tom kontekstu autorica, između ostalog, ističe da je „Bosna i Hercegovina zemlja sa visoko izraženom političkom nekompetencijom, izmanipuliranim biračkim tijelom, i u njenim informativnim emisijama (kao važnom medijskom segmentu političke manipulacije) jednostavno je potreban koncept ‘interpretacije događaja’ visokosofisticirane građanske orijentacije, a ne etničke, kao što je to danas slučaj“. *Javni servisi* „moraju da se izbore za jedan građanski, prosvjetiteljski i humanizirajući pristup“.

U savremenim teorijskim koncepcijama fenomen konflikta opservira se kao *suptilan sukob*, kao *pozitivna društvena akcija* koju je potrebno (povremeno) podsticati i podržavati jer djeluje stimulatивно na stanje društvene statičnosti i apatičnosti u koje zapadaju gotovo sve miroljubive i kooperativne grupe. Za razliku od disfunkcionalnog konflikta, koji se manifestira kao nasilje ili destrukcija, ovdje se „akcent stavlja na miroljubivu i kooperativnu skupinu“ koja sukob promatra kao proces uzajamnih postignuća. Ovo moderno poimanje konflikta, pored toga što je *oprečno* tradicionalističkim gledištima, koja se, nažalost, bez prekida superponiraju na društvenu (i političku) praksu, predstavlja i *idealni model/izazov* čijoj bi instauraciji trebalo težiti svako savremeno društvo, pa tako i naše.

S obzirom na to da u bosanskohercegovačkom društvu, kako je već istaknuto, trenutno figuriraju politički konflikti „nastali zbog uvjerljive moći elita i institucionaliziranja etničkih razlika“, postavlja se pitanje njihovog „što bezbolnijeg“ akomodiranja/prevazilaženja/rješavanja. Dosadašnji modeli reguliranja političkih konflikata nisu se pokazali uspješnim, što posljedično zahtijeva iznalaženje novih, djelotvornijih modela. Teorijski promatrano, konflikti se rješavaju pobjedom/prevagom jedne od strana u sukobu. Taj moment se posljedično odražava na drugu, pobijedenu stranu, koja gubi status političkog subjekta. Ipak, ovaj vid razrješenja sukoba u savremenim pluralističkim društvima nastoji se supstituirati *kompromisom*. Kompromis/nagodba/sporazum se „u pravilu uspostavlja kada je riječ o sukobu partikularnih interesa i znači pristanak

na načelno donošenje pravila zajedničkog života. Parlamentarni izraz kompromisa je koalicija političkih stranaka ili parlamentarnih zastupnika pojedinih interesa i programa“. U okviru težnji da se pronađu prihvatljiva/plodonosna rješenja konfliktnih situacija autorica naglašava da su raspoložive „tehnike sporazumijevanja“ ovisne o političkoj kulturi zemlje, o kulturi tolerancije, građanskoj javnosti, kao i „građanskom doživljaju legitimiteta“. Za razvoj „ovih fenomena neophodan je „neautoritaran politički sistem“ da bi spriječio patologizaciju i barbarizaciju političkih sukoba“.

Gotovo arhaizirano pitanje – *sukoba karakterističnog za sve razvojne faze ljudskog društva*, implicirano je u sadržaj knjige *Izvan politike*, i to na jedan znanstveno radikalno i odvažan/kritički način kojim autorica Nermina Šaćić „razbija“ dosadašnji politološko-teorijski stereotip *konflikta*, izvodeći *zaključke* koji *istovremeno konkretiziraju* političke konflikte u Bosni i Hercegovini (prikazuju njihovu stvarnu prirodu i karakter) i *sugeriraju* moduse njihovog, prijeko potrebnog, prevazilaženja.